

GORDON W. LATHROP
The Four Gospels on
Sunday: The New Testament
and the Reform of Christian
Worship. Minneapolis:
Fortress Press 2011. 240 s.

Philadelphian Luterilaisen teologisen seminaarin emeritus professori Gordon W. Lathrop on tunnettu liturgian teologian ja liturgisen spiritualiteetin tutkija. Hänet vihittiin Helsingin yliopiston kunniatohtoriksi viime vuonna. Kai Vahtola on nimittänyt häntä modernin Luterilaisen jumalanpalvelusteologian luojaksi ja kehittäjäksi. Lathropin teologiset näkemykset ovat vaikuttaneet myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jumalanpalvelusuudistukseen.

Lathropin uuden kirjan tarkoitus on yhdistää raamatuntutkimusta liturgian teologiaan. *The Four Gospels on Sunday* -kirjan 1100-luvulta oleva kansikuva ilmentää sen sisältöä: kuvan reunoilla ovat evankelistojen symbolit neljässä kulmassa, kuvan keskellä Kristus evankeliumien avaimena. "Evankeliumien tehtävä on näiden olentojen tavoin todistaa ristiinnaulitun läsnäoloa...keskellä kirjanlukemista, aterianviettämistä, laulamista ja rukoilemista kirkon yhteisönä."

Kirjassaan Lathrop silloittaa raamatuntutkimuksen ja liturgiikan välistä kuilua. Hän käyttää myös kirjallisuudentutkimuksen metodeja tehdäkseen oikeutta Raamatun kirjoittajien pyrkimyksille ja kirjojen kokonaisuudelle. Lathropin mielestä liian usein saarnan ja liturgisen teologian perustalla ovat naiivit tai vanhentuneet eksegeettiset tiedot. Siksi Raamatun ja liturgian tutkijoiden tulisi kiinnittää huomiota toistensa tutkimuksiin ja seurakuntaan evankeliumitekstien kontekstina, "Gospel should animate liturgy." Kirja painottaa alkukristillisyyttä sunnuntaisena ateriyhteytenä, jossa evankeliumien lukemisen välityksellä ristiinnaulittu tulee läsnä olevaksi.

Teoksen sisällysluettelo on informatiivinen ja rakenne selkeä. Johdannon jälkeen Lathrop käsittelee jokaista evankeliumia historiallisesti ja eksegeettisesti pohtien, miten se kuvastaa jumalanpalveluselämää. Toinen osa käsittelee evankeliumeja yhdessä ja niiden antia nykyajan seurakuntaelämälle. Lathrop katsoo "panliturgismin" ansioksi sen, että se painotti evankeliumien ja kristillisten yhteisöjen sunnuntaitapaamisten yhteyttä, vaikka ei ajattelekaan, että evankeliumien rakenne sinänsä vastaisi synagogan "lektionaaria" tai että Johanneksen evankeliumi olisi "läpikotaisin sakramentaalinen".

Kirjan viimeisessä luvussa Lathrop toteaa, että liturginen uudistusliike on parhaimmillaan raamatullinen liike: jo toisella vuosisadalla evankeliumit olivat yhtenä koodeksina. Lathrop perustelee, miksi säilytettiin neljä erilaista todistajaa: evankeliumit eivät ole yhtenäistä totuutta etsiviä historioita vaan teologisia todistuksia Jeesuksesta kertomusten muodossa. Niiden moninaisuus voi olla sekä symboli että lähde myös meidän seurakuntiemme käytäntöjen moninaisuuteen. "On hyvä, ettei liitelevä kotka työnnä syrjään leijonaa tai härkää tai ihmishahmoa."

Lathrop osoittaa, että jokaisen evankeliumin rakenne on merkittävä kirjan merkitykselle ja symboliikalle. Matteuksen evankeliumi jakautuu Mooseksen kirjojen tavoin viiteen puheeseen – siinä on se "laki", mitä Jeesus käski seuraajilleen opettaa (Matt. 28:20). Vastaavia merkityksiä hän näkee Markuksen kehärakenteessa, Luukkaan matkakertomuksissa aterioineen ja Johanneksella merkkien ja symbolisten puheiden vuorottelussa. Hän kiinnittää huomiota Markuksen evankeliumin antiikin kirjallisuudesta tuttuun kehärakenteeseen, joka voi olla yksinkertaista A-B-A muotoa. Esimerkiksi kuivettunut viikunapuu kehystää temppelein puhdistusta (11:12–21). Kirjan kokonaisuudessa voi nähdä rakenteen, jonka keskiössä (8:22–10:52) ovat muun muassa kärsimys-

ennustukset, joita kehystävät kertomukset sokeiden parantamisista. Tällaista kirjaa on luettava keskuksesta käsin ja eri tavoin kuin lineaarisesti muotoiltua kokonaisuutta. Rakenne saattoi olla muistikeino, mutta se tuo sisältöön vahvaa symboliikkaa; keskiön sanoja kehystävät samaa asiaa painottavat teot.

Markuksen salaisuusteemaa Lathrop luonnehtii narratiiviseksi symboliksi Kristuksesta Jumalan mysteerinä. "Pohjimmiltaan piilotaminen ja salaisuus indikoivat Hänen kuolemaansa, valoon tuleminen ja paljastaminen viittaavat ylösnousemukseen. Seurakuntien on tiedettävä, että ne ovat se paikka, jossa Häntä, joka oli kuoleman kätkemä, on nyt julistettava avoimesti."

Luukkaan matkakertomukset aterioineen (9:51–19:28) huipentuvat siihen, että hääjuhlista palaava isäntä on se, joka palvelee. "Ateriatapaamisten johtajat jakakoot ruokaa oikeudenmukaisesti ja löytäkööt identiteettinsä palvelussa". Lathrop osoittaa esimerkein, että evankeliumeissa korostetaan syrjäytyneiden kuten lasten, köyhien, epäpuhtaiden ja ulkopuolelle jätettyjen toimittamista tervetulleiksi ja sitä, että Kristuksen seuraajien johtajuus on ristin teologiasta kumpuavaa "palvelevaa johtajuutta".

Johanneksen rakenteessa johdanto ja epilogi kehystävät "Merkkien kirjaa" (luvut 1-12) ja "Kirkkauden kirjaa" (luvut 13-21). Puheiden symboliset teemat kumpuavat ihmeistä: leipä, valo, uusi syntymä. Myös jalkojenpesu on merkinä Jeesuksen kuolemasta ja ylösnousemuksesta, jonka jäähyväispuhe sanoittaa. Lathropin sanankäyttö on kiehtovaa, "Bethany is a down payment on Christian assembly." Samoin kuin Betania on täynnä voiteen tuoksua, tulevat seurakunnat olemaan täynnä sanaa ja ihmeitä, "merkityksen tuoksua".

Lathropin kannustaa seurakuntia löytämään evankeliumien intentiot ja symbolit monitasoisesti, ei "matkien" "alkuperäisiä" käytäntöjä vaan antaen evankeliumien kritiikin ja uu-

distuksen voiman vaikuttaa. Liturgian juuret ovat evankeliumeissa: kirjoitusten lukeminen, rukous maailman ja paranemisen puolesta, ehtoollinen, kaste ja Kristuksen kohtaaminen. Liturginen rikkaus on tärkeää sen ilmaiseksi, että Jeesus on kaikella tavalla mysteeri. Hän on aina enemmän kuin Häneen viittaavat nimet tai epiteetit. Lathrop kirjoittaa ohjeita saarnaajille, painottaa ehtoolliseen liittyvää keräystä köyhille ja luo monikerroksista kasteteologiaa: kaste on instituutio, "kaste on kolminaisuusoppi koettuna ja elettyinä."

Lathrop arvioi, että uusi tapa lukea Raamattua synnytti monet liturgisen uudistusliikkeen hedelmät kuten kolmen vuosikerran lektionaarin, hymnologian tutkimuksen, raamatullisen kuvaston lauluissa ja rukouksissa sekä uudet kaste- ja ehtoollisrukoukset. Liturgista uudistusliikettä ovat haastaneet Skandinaviassa sekularisoituminen ja Yhdysvalloissa individualismi ja pragmatismi sekä vaatimukset "kirkon kasvusta". Lathropin mukaan liturginen uudistusliike voi kuitenkin yhä vahvistua, kun Raamatun ja liturgian tutkimuksen sallitaan rikastuttaa toisiaan.

Lathropin mukaan "kristittyjen Raamattu oli alun perin tarkoitettu palvelusta varten. Kriittinen raamatuntutkimus ja löydetty kokemus mysteeristä kristillisessä seurakunnassa voivat sopia yhteen." Ylösnouseen läsnäolon mysteeriä myöhemmät kristilliset sukupolvet kutsuivat "sakramentaalisuudeksi" yhtä hyvin kuin "kolminaisuusopiksi". Lathropin mukaan Puhe Kristuksen rististä on avain kaikkiin kertomuksiin. "Evankeliumit eivät ole kesyjä, ne karjuvat!" Ne ovat vaarallisia sosiaaliselle tai poliittiselle status quoille ja yleensäkin itseensä keskittyneelle uskonnolle.

Evankeliumien monitasoista symboliikkaa kuvastavat kirjalliset tyylikeinot, symbolit, metaforat, parallelismi ja parataksis, jossa fraasi tai kuva asetetaan toisen viereen. Esimerkiksi kasteessa taivaat aukenivat, kuolemassa temppelein esirippu re-

pesi. Johanneksella vesi virtaa Kaanaassa, Samarian kaivossa, temppelivuorella, Siiloan lammikossa, jalkojenpesussa ja ristiinnaulitun kyljestä liittyen kasteen merkityksiin. Tällaisen raamatullisen kuvaston käyttö elävöittäisi liturgiaa tänäänkin. Lathrop viittaa Lutherin seitsemään kirkon merkkiin ja kehottaa nykyseurakuntia iloitsemaan yhteydestä moninaisuudessa.

Kirja tarjoaa hämmästyttävän nopean ja syvällisen matkan evankeliumien eroihin ja niiden kirjoittajien näkemykseen Jeesuksen merkityksestä. Englanti mahdollistaa lisäksi sävykkäitä ilmauksia. Lathropin teos on innostava, monitahoinen ja myös tunteita herättävä kirja, joka ohjaa kohti Kristuksen mysteeriä. Sille on vaikea tehdä oikeutta lyhyessä kirjarvostelussa. Lathropin painopiste ei ole historiallisten tosiasioiden etsinnässä vaan sitä hedelmällisemmässä evankeliumien genren ja sisällön tutkimisessa. Lathrop tiivistää lyhyesti nykytutkimuksen näkemyksiä evankeliumeista, viittaa satunnaisesti Lutheriin, mutta useimmin argumentoi Raamatulla. Hän määrittelee ja rajaa termit selkeästi, helpottaa muistamista hahmottamalla kokonaisuuksia ja ohjaa alaviitteiden kautta saamaan lisää tietoa esimerkiksi pyhästä suudelmasta tai kristillisyydestä muinaisessa Roomassa. Kirjallisuusviitteet on merkitty tarkasti alaviitteissä. Kirjallisuusluettelo valitettavasti puuttuu. Lathrop lienee tarkoittanut kirjan myös seurakuntapapiston käyttöön, koska jokainen luku päättyy kysymyksiin, mitä tämä kaikki voisi merkitä "kirkkomme liturgiassa" ja käytännön seurakuntaelämässä.

Kirja on hyödyllinen keskustelunavaus teologian sisäiseen, disiplinien väliseen keskusteluun. Se osoittaa, että ne voisivat usein hedelmöittää toisiaan ja myös seurakuntien elämää. Kirjaa lukiessa vakuutuin vanhasta tavasta harjoittaa hengellisyyttä lukemalla hitaasti ja moneen kertaan. Se on myös tehokas tapa oppia tiedollisia asioita syvällisemmin. Kiinnostuin myös La-

thropin muista kirjoista: *Holy Thing: A Liturgical Theology* (1998), *Holy People. A Liturgical Ecclesiology* (2006), *Holy Ground. A Liturgical Cosmology* (2009) sekä *The Pastor. A Spirituality* (2011).

AINO VESTI
TEOL.MAIST., MASKU

JAMES C. VANDERKAM The Dead Sea Scrolls and the Bible. Grand Rapids, MI: Eerdmans 2012. 188 s.

Qumranin käsikirjoitukset löydettiin Kuolleenmeren lähellä olevista luolista vuosien 1947–1956 välillä. Löydetty teksti sisälsivät fragmentteja yli 900 käsikirjoituksesta ja ne on ajoitettu suunnilleen vuosien 250 eKr. – 70 jKr. välille. Mukana oli myös yli 200 "raamatullista käsikirjoitusta" – siis osia sellaisista teksteistä, jotka myöhemmin päättyivät Heprealaiseen Raamattuun. Tekstilöytö on epäilemättä ollut yksi viime vuosisadan merkittävimmistä ja se on vaikuttanut suuresti käsitykseen siitä, mikä on Heprealaisen Raamatun alkuteksti tai millaista oli ajanlaskun taitteen ajan juutalaisuus. Vuoden 1992 Kirkkoraamattu on ensimmäinen raamatunsuomennos, jossa on ollut mahdollista ottaa huomioon Qumranin tekstien tarjoama informaatio. Qumranin tekstilöydöt ovat vaikuttaneet käännösprosessissa, mutta valmiissa tuotoksessa ne eivät saa suurta osaa. Nopealla silmäyksellä Qumran on vuoden 1992 käännöksessä mainittu ainoastaan yhdessä alaviitteessä: jakeen 5. Moos. 32:8 kohdalla kerrotaan, että käännös perustuu Qumranin tekstin ja Septuagintan lukutapaan. Lisäksi eri painolaitosten liitteissä on lyhyesti sivuttu Qumrania. Esimerkiksi Pipliaseuran kustantamassa käännöksessä (painettu 1992) Qumranista kerrotaan neljännessivun verran ja siitä käy lähinnä ilmi, että Qumranista löytyneet käsikirjoitukset ovat yli 1000 vuotta vanhempia kuin ai-